

Маарыкчаан ыччаттара

6 Адаптивнай
успуорт
сайдытыгар
санаалар

7 Дьахтар
үтүлүгүн
киэбэ

Чурапчыга күн тахсар!

САНА ОЛОХ

2019 сыл
Сэтинньи
8 күнэ
БЭЭТИНСЭ
№ 84
(11641)

12+

Чурапчы улуунун хаһыата

ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

Эбэрдэ

Күндү Чурапчым улуунун олохтоохторо!

Билиги Улуу Өктөөп 102 сылын туолуутун бийыл ордук уратылаах, үрдүк өрө көтөбүллүүлээх быһыыга-майгыга бэлэстиибит. Ол курдук, ахсынньы ыйга Бүтүн нуруоту кыайыыга сирдээбит Иосиф Виссарионович Сталин төрөөбүтэ 140 сылын, муус устөр ыйга Улуу Владимир Ильич Ленин төрөөбүтэ 150 итиннэ ыам ыйыгар Аба дойду Улуу сэриитэ түмүктэммитэ 75 сылларын бэлэстиибит. Кэрэ-бэлиэ түгээнэри, улахан бырааһынньыктары үлэбэ-хамнаска сана ситиһилэрдээх, үчүгэй бэлэхтэрдээх көрсүү – улууспут үтүө үгэһэ. Урукку сылларга билиги оройусмут үлэбит дьоно. Өктөөп эркээйилээх суолунан эрэллээхтик хардыылаан, бырааһынньык иннинээҕи социалистическай куоталаһыыга көхтөөхтүк кыттан, нуруот хаһаайыстыбатын үгүс салааларыгар түмүктээһиннээх сыл уонна яттилеткэ бүтүннүүтүн сорудахтарын болдьобун иннинэ толорууга кырата суох кылааты киллэрбиттэрэ, билигин дабаны үлэли-хамсыы сылдьалларыттан кинилэринэн кизин туттабыт!

Бүгүн – Улуу Өктөөбүрүскэй социалистическай өрөбүлүүсүбү 102 сылын туолар өрөгөйдөөх бырааһынньыгыгар – “Марксизм-Ленинизм знамятынан, Коммунистическай партия салаалатынан – иннибит диэки коммунизм кыайытыгар” дигэн ССКП КК Ыҥырыыларын ордук үүскэ санаан кэлэн хатылыахпын баарабын. Бу тыллар инники кыайыларга кынаттыллар. Уруй-тускул Улуу Өктөөпкө!

РФ Хомуньюус баартыа Чурапчытаабы бүрүөтүн I сэкирэтээрэ, Ил Түмэн дьокутаата Семен НИКИТИН.

Солуннар

Чурапчылар сайдыы онкулун бигэтик туруорсаллар

Билигин кэмэ нэһилиэк сайдытыгар олохтоох көбүлээһини өйүүр бырагыраама улахан суолтаны ылар буолла. Ол чэрчитинэн сэтинньи 1 күнүгэр Чурапчыга Александр Федотов аатынан успуорт саалатыгар нэһилиэниэ улахан түмсүүтэ тариллинэ. Олоххо кириэхтээх сүрүн боллуруостары таарыйар мунньахха улуус баһылыгын социальнай боллуруостарга солбуйааччы Николай Аммосов, тутуу уонна архитектура боллуруостарыгар солбуйааччы Руслан Васильев, Чурапчы нэһилиэгин баһылыга Владимир Сивцев, нэһилиэк баһылыгын солбуйааччы Алексей Бурцев кыттыыны ыллылар. Олохтоох көбүлээһини өйүүр бырагыраама Чурапчы нэһилиэгин олохтоохторун көмөлөрүнэн

“Айылпаан” киинэ тыйаатырын өрөмүөннээһин, “Молодежная” түөлбөсө сайынны уу турбагын ситимин тардыы, Поликарп Егорович Барахсанов аатынан сыннаалан паархатын сэргүтүү, “Мурун Тыйымпыйа”, “Куобалы”, “Ыспартыбынай”, “Маарыкчаан” түөлбэ уулуссаларын уотунан сырдатты күүстээх үлэлэрэ олоххо киирбиттэрэ. Эһиилги 2020 сылга олоххо киириэн сөптөөх бизэс улахан боллуруос көтөбүллүбүтүн, алтынньы ый 21 күнүттэн сэтинньи 1 күнүгэр диэри олохтоох нэһилиэниэ интэрнэт ситимин нөҕүө мөннай, куоластаабыта Ону бигэртээн, итиннэхэ туһуламмыт улахан мунньахха 3000 кэриэс киһи кыттыыны ылла. Аһабыс микрофонна үлэбэ-хамнаска инники күөннэ сылдьар, нэһилиэк ытыктанар дьоно Иван Бушков, Варвара Пудова, Сахаайа Лаврова, Константин Лытин, Александр Дьяконов о.д.а тус санааларын субэлэрин тизэртилэр.

Онуоха баһыйар үгүс куолаһы ылан, 2020 сылга маннайгынан, “Айылгы” сыннаалан киинин өрөмүөннээһин, иккиннэн, уулуссалары сырдатты үсүһүнэн, дьон сатыы сылдьар сирдэрин туһаары уонна төрдүһүнэн, нэһилиэк киин баанньыгын өрөмүөннээһин үлэлэрэ ытыллар буолтулар ыйыллыбыт этиилэр бороткоолга киирдилэр.

Онон Чурапчы нэһилиэгин олохтоохторо биир сомоҕо буолан түмсэн, олохтоох көбүлээһини өйүүр бырагыраамаба сөптөөх бырайыктары бигэтик туруорсан, биир санаанан салайтаран сайдыы онкулун түстээтилэр.

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Албан Аат уонна Өктөөп бырааһынньыгын уруйдаан көрүстүлэр

Бүгүн о.э. сэтинньи сэттистиир күнүгэр Чурапчы нэһилиэгэр Албан аат уонна Улуу Өктөөп 102 сылыгар анаммыт тэрээһин буолан ааста. Дойду үрдүнэн бу күн 1941 сыллаахха ыйтыллыбыт байыаннай хааччыллыы көрдөрүүтүн ахтан-санаан, улуус оскуолаба байыаннай-патриотическай кулууптарын түмсүүтэ, мустубут дьону кытары Кыайыы сквериттан Александр Федотов аатынан ыспартыбынай комплекса сэлэли хаамтылар.

Маннай Өктөөп өрөбүлүүсүэтин күнүнэн РФ Чурапчы улууһунаабы хомуньюус баартыа чилиэтээрэ, оройуоннаабы бүрүө I сэкирэтээрэ Семен Никитин салайытынан судаарыстыбаннас олохтоһуутун скверигэр өйдөбүннүк бэлиэ уурдулар. Ол кэнэ тута Кыайыы скверигэр тэрээһин үөрүүлээх чааһыгар кыттынылар. Эбэрдэ тыллары Ил Түмэн дьокутаата Семен Никитин, Чурапчы нэһилиэгин баһылыга Владимир Сивцев эттилэр. Таатта уонна Чурапчы улуустарын байыаннай хамыһаара, подполковник Николай Андреев салайытынан патриотическай кулууп оҕолоро

парааттан хаамтылар. Александр Федотов аатынан ыспартыбынай саалаба Кыайыы былаабын Иван Прялов аатынан Мурун орто оскуолатын үөрэнээччилэрэ күөрэччи тутан киллэрдилэр. Кинилэри таһынан устуруой көрүүтүгэр Чурапчы орто оскуолатын, Чурапчытаабы гимназия, Болтоно, Хайахсыт, Хатылы орто оскуолатын үөрэнээччилэрэ актыбынай кыттыыны ыллылар.

Маны таһынан бүгүһүн дьоро күнэ сөп түбэһиннэрэн, хүһүһүн ыҥырыынан аармыйаба барар 5 уолу атаары сирэ-туома буола байыаннай хамыһаар Николай Михайлович аармыйаба сулууспалы барар уолаттар төрөппүттэригэр оҕону сөптөөхтүк, дьонунук итиилэрин иҥин махтап суруктары туттартаата.

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

ИККИС БУОЛЛУБУТ

Сэтинньи 2—3 күннэригэр Таатта улуунун Ытык Күөлүгэр уерах үлэһиттарин иҥин энээр улуустарын успуорт 4 көрүнэр – дуобакка, саахымакка, остуол тизэһигэр, волейболга күрэхтэһиилэрэ буолла.

Икки күннээх илин-кэлин түсүүллээх, тыһаайыннаах күрэх түмүгэр бастагы миэстэни бары көрүннэргэ иккис миэстэни ылбыт, 8 ыстараалтыыр очукуолаах Манэ Ханалас ыспарсымыаннара ыллылар. Чурапчы улууһа остуол тизэһигэр бастагы саахымакка уонна волейболга үһүс, дуобакка төрдүс буолан, 11 очукуоланан иккис миэстэбэ таһыста. Үсүһү 12 очукуолаах Уус Алдан улууһа ылла. Төрдүс — Таатта баһис — Амма

Егор ДАВЫДОВ.

Маарыкчаан ыччаттара

Ыччакка аналлаах сыһыары

Саха сириин сайдыытыгар – ыччат көбүлээһинэ

Сэтинньи ый 1-2 күннэригэр Дьокуускай куоракка «Вектор» өрөспүүбүлүкэтээби ыччат уопастыбаннай форуму ыытылынна.

Бу форум Саха Өрөспүүбүлүкэтин 22 салаанан сайыннарыыга туһуламмыт, ыччат көбүлээһинин өйүүргэ аһаҕаһыт уопастыбаннай быһаһаакка буолар. Саха сириин араас муннуктарыттан – Бурятияттан, Камчатскай, Хабаровскай кыраайтан, Магадаантан, Амурскай, Нижегородскай уобаластартан, Еврейскай автономнай уобаластан барыта 600-чэкэ эдэр ыччат кэлэн, лидерскэй хаачыстыбалары, ис кыабы арыыйыга араас трениннэргэ, дьыалабай оонньууларга кытыннылар, олоһу сайыннарыыга тус этиилэрин киллэрдилэр. Оттон Чурапчы улууттан улуустаагы ыччат отделын исписэлиһэ Анастасия Сазонова, улуустаагы ыччат координационнай сэбиэтин бэрэссэдээтэлин солбуйааччы Аверкий Поталов уонна «S.A.A.S» Чурапчы нэһилиэгин түмсүүтүн бэрэссэдээтэлэ Марфа Петрова кытыннылар.

Бастаҕы күн «Сэргэлээх уоттара» култуура киинигэр форум үөрүүтүгэр аһыллыта буолла. Онно 22 салаа, ол эбэтэр үөрэх хайысхатын салайааччыларын-ыччат

лидердэрин билиһиннэрдилэр. Итинэн салааларынан араасан тизмэлэригэр сөл түбэхэр туһалаах лексийэлэр, бэсидэлэр ыытылыннылар. Чурапчы улуутун дэлэгээссийэте Василина Лукина салайааччылаах «Ыччат администрациятын сайыннарыы» салааба кытынна. Бу салааба СӨ ыччат бырабыыталыстыбата улуустарга ыччат администрациятын тэрийиигэ соруудахтары бизрбит эбит. Биһиги улуустуугар ыччат координационнай сэбиэте эрдэттэн таһаарыылаахтык үлэлиир. Онно сэбиэт үлэтин – хамнаһын бэрэссэдээтэли солбуйааччы Аверкий Поталов сииһилии сырдатта. Бу салааба баар 40-ча кытааччы олус сэнээрэн, умсугуйан иһиттэ. Уопастыбаннай сабалааһынынан элбэх үлэ көдүүстээхтик ыытыллыбытын бэлиэтээтилэр. Маны таһынан Дьокуускай куорат ыччат бырабыыталыстыбатын, Дьокуускайга олорор «Дойду» Мэнэ Хангалас улуутун ыччатын, Аллайыаха улуутун ыччат түмсүүтүн бэрэстэбиитэллэрэ үгүс өрүүтүгэр уопастыбаннай үлэлэрин кэпсэбиитэрин биһирээтилэр.

Иккис күн «МИР» («Молодежная инициатива в республике») дьин дьыалабай оонньуу буолла. Онно ыччаттар хамаанданан араасан, СӨ национальнай бырайыактарын

уларытыыга, эбии этиилэри киллэриигэ бэйэлэрин идийэлэрин көмүскээтилэр.

Форум сабыллыытыгар СӨ ыччат дьыалапарыгар уонна социальнай коммуникацияларга министриэ Степан Саргыдаев, министри бастаҕы солбуйааччы Александр Сусоев форум ситиһиилээхтик түмүктэммитинэн, Араассыйагаабы норуоттар добордоһууларын күнүнэн эбэрдэ тылы аттилар.

Ити курдук, өрөспүүбүлүкэтээби ыччат форуму 22 салаанан араасан, кизг далааһыннаахтык, бэрт сэргэхтик ыытылынна.

КҮН КЭРИЭТЭ ИЙЭМ

Алтынньы 30 күнүгэр С.К. Махаров аатынан Чурапчытаагы гимназия аактабай саалатыгар ТОС ыччаттарын икки ардыларыгар «Күн кэриэтэ ийэм» дьин социальнай видеороликка куонкурус буолла. Бу күрэх Саха сириин ийэлэрин күнүгэр аналлаах декада чэрчитинэн олохтоох дьаһалта уонна «S.A.A.S» нэһилиэк ыччатын түмсүүтэ тэрийиэлэринэн ыытылынна.

Куонкуруска барыта алта ТОС («Чаран», «Центральнай», «Маарыкчаан», «Кубаль», «Мурун Тыымпыа», «Спортивнай») ыччатын хамаандата кыттыны ылла. Ийэбэ анаммыт истин тыллардаах видеороликтары улахан экранна дьууллуур субэ иннигэр көрдөрдүлэр. Роликка ийэлэр оболоругар сылаас сыһыаннара, чөл олохтоох, толору дьин кэргэттэр сырдаттылынылар. Күрэх түмүгүнэн I-кы миэстэ «Спортивнай» ТОС, II-с миэстэ «Центральнай» ТОС, III-с миэстэ «Мурун Тыымпыа» ТОС ыччаттарын хамаандалара буоллулар.

Сыл айы Америка курдук тас дойдугарга алтынньы 31 күнүгэр, Сибэтийдэр күннэригэр Хеллоуин бырааһынньытын эрдэттэн бэлэмнээн бэлиэтиллэр. Кэнники сылларга Араассыйага ыччат дьон Хеллоуинна интэриһэ улаатан, доботторун кытта мустан, араас хабааннаах бэһилэй бизчэрдэри тэрийэр буоллулар. Саха сиригэр бу күнү көрсө кафелар уонна да атын аһыыр сирдэр саалаларын араастык кизгэтэллэр, инстаграм сыһыарыыга кутталлаах абааһы курдук гримнэммит дьон элбиир, арааһынай сибээннээх квест-

Сонун бырааһынньык бэрт сэргэхтик ааста

оонньуулар тэриллэллэр. Ити бырааһынньык догунугар обуостаран, алтынньы 31 күнүгэр, аан бастаан, Чурапчыга «Айылгы» улуустаагы норуот айымньытын дьизитигэр Халлоуин бырааһынньытын эдэр ыччакка уонна оскуола улахан кылаастарын оболоругар тэрийэн ыытыбыт.

Бырааһынньык күн, тэрээһини кизгэтэн, ыччаттар дыкти, кутталлаах көстүүмнэри кэпсэтилэр. Эрдэттэн бэлэмнэммиттэрэ тутатына көстөр. Аактабай саалаба «ГримФейс» устуудьуа кытааччылары кэмиздийэ, укс жанрдаах көрдөрүүнү туруордулар. Онуоха устуудьуоннар араас кутталлаах, абааһылаах омук киинэлэригэр быһа тардыыларын күлүүлээх гына үгүтэн көрдөрбүттэрин мустубут дьон сэнээрэ, күл-үөрэ көрдө. Маны таһынан фойеба тахсан, анал хаартыскаба түһэр сирдэргэ араастаан уобарастанан, өйдөбүннүк хаартыскаба түстүлэр. Итини тэнэ Хеллоуин бырааһынньытын тизмэтигэр олобуран кизгэтиллибит кафе үлэлээтэ. Онно эбии мэлдьи алтыһар доботторбут, «Универсам» маһаһын кэргэтиибэ сирэйдэрин гримнээн, дьибэттик таннан араас быһыылаах-таһаалаах, хахтаах аһы, утабы аһалан атыылаатылар.

Урукку сылларга бырааһынньык тизмэтигэр сөл түбэхэр үгүлү-битти эрэ буолар буоллабына, быйыл тэрээһин көрүгүн уларытан ыппыппыт олус табылынна. Мустубут дьон Халлоуин бырааһынньытын олус астыннылар. Аны бу бырааһынньыгы, төрөппүттэр көрдөһүүлэрин ылынан, оболорго анаан субуотаба, сэтинньи 2 күнүгэр иккистээн тэрийэн ыыппыппыт.

Ыччат инникитин манньк сэргэх, бэһилэй тэрээһиннэргэ сылдьан, сынньаналларыгар баһарабын.

Ярослав ЛЕБЕДЕВ,
«Айылгы» норуот айымньытын дьизитин исписэлиһэ,
Евгения Горохова ЧГФКСИ устуудьуонун хаартыскаба түһэриитэ

Ыччаттар түмсэн, нэһилиэкпит сайдыытыгар араас хамсааһыннары тэрийэн үлэлээбилпит. 2017 сыллаахха «Маарыкчаан ыччаттара» улуустаабы ыччат түмсүүтүн (билингинэн улуустаабы ыччат координационнай сэбиэтэ) састаабыгар чилиэн быһыытынан кирибитим. Ол кэмгэ ыччат исписалииһинэн Анастасия Афанасьева үлэлээбитэ. «Маарыкчаан ыччаттара» диян улуустаабы ыччат хамсааһына суруйааччы С.С. Яковлев – Эрилик Эристиин кэпсээнигэр олобуран ааттаммыта. Ол иһин хайдах эрэ «Маарыкчаан ыччаттара» кэпсээн иккистээн аарыахпын наһаа бабарбытым. Ааһан баран Эрилик Эристиин төрөбүтү сирин-дойдутун көрө барбыт киһи, тобо Дьаба Баһа диян ааттыыллара буолуой диян санаа баһыйбыта. Эбиитин 2017 сыллаахха Чакырга дияри суол оноһуллубута. Онон сыл курдук ыччат лидеринэн үлэлээн баран, Чакыр нэһилиэгэр устуоруйа учууталынан үлэли барбытым. Үлэм таһынан улуустаабы ыччат координационнай сэбиэтин састаабыгар сылдьан, улууска араас тэрээһиннэри, күрэхтэри ыһтар этибит. Бу Сэбиэккэ

чабырбахсыттар бөлөхтөрүгэр сылдьыбытым. Быйыл олонхоһуттар састааптарыгар санаа киридим. Сэтинньи сабаланытыгар улуу олонхоһут И.Г. Тимофеев - Теплоухов төрөбүтэ 150 сылыгар аналлаах Хайахсыт нэһилиэгэр Мунха олонхо

кыттаахпыт. Ол курдук, эһиил сайын Ытыллыахтаах «Табыс» өрөспүүбүлүкэтээби ыччат форумугар бириистээх миэстэни ылар туһуттан эрдэттэн үлэ былааннаахтык Ытыллыаба. Билигин Иван Терентьевич

Ыччат лидерэ – Анастасия Спиридонова

«Маарыкчаан ыччаттара» сыһыарыы бүгүндү нүөмэригэр улуустаабы ыччат отделин санаа исписэлиһэ, улуустаабы ыччат координационнай сэбиэтин көхтөөх чилиэнэ Анастасия Спиридонова ыалдьыттыыр. Кини хантан төрүттээбин, ханна үлэли сылдьыбытын, тугунан сөбүлээн дьарыктанарын туһунан сүһилии билсин.

– Үтүө күнүнэн, Анастасия! Ааһааччыларга бэйэн тускунан сырдата түс эрэ.

Мин 1990 сыллаахха Болугур нэһилиэгэр Данил Дмитриевич Сазонов уонна Агафья Николаевна Белолобская дьиз кэргэннэ иккис оҕонун күн сирин көрбүтүм. Эдьийдээхпин, икки бырааттаахпын. Бэйэм биер уол оҕолоохпун, уһууан итиллээччигэ.

2007 сыллаахха Амма орто оскуолатын үөрэнэн бүтэрбитим. Тохсус кылаасан учуутал буолуохпун баарбытым. Ол иннинэ Ис дьыала эйгэтигэр оҕолору кытары үлэлиир отделига үлэлиэхпин баарар этим. Ол эрэри дьонум, учууталларым учуутал идэтин таларбар туһаайан биэрэн, оскуоланы бүтэрэр сылбар докумуоммун биер эрэ үөрэххэ туттарбытым. Ол курдук, Дьокуускайдаагы педагогическай колледжа 2006 сыллаахха аһыллыбыт «Устуоруйа уонна обществознание учуутала» диян сана салааба үөрэнэ кирибитим. Үс сыллаах үөрэхпин ситиһилээхтик бүтэрбитим. СӨ үөрэх министристибэтин дуогабарынан хоту улууска үс сыл үлэлиэхтээх этим. Ол иһин Орто Халыма улуутун Өлөөкө Күөлүгэр оскуолаба учууталынан ананан барбытым. Адам Орто Халыма Ардахтаабыттан төрүттээх буолан, онно оҕо сылдьан күүлэйдии тийэр этибит. Онно үлэли тийэн, сорох аймактарбын кытары сана билэспитим. Үлэлээбит сылларбын наһаа үчүгүйдик саныыбын. Биер сыл үлэлээн баран, үөрэхпин урдэтинэр сыллаах М.К. Аммосов аатынан ХИФУ устуоруйа факультетыгар кэтэктэн үөрэнэ кирибитим. Сессиям кэмигэр Мындабаайыга кэлэн барааччыбын. Болугур нэһилиэгин ыччат хамсааһынын сайдыытыгар кылаалпын киллэрсэр санааттан, төрөбүт дойдубар төнөн кэлэн, олохтоох дьаһалтаба ыччат лидеринэн үлэлээн көрбүтүм. Оччолорго баһылыгынан Илья Иванович Николаев үлэлира.

киран албэххэ үөрэнним. 2019 сыллаахха саас Чурапчытаагы физкултуура уонна устуорт үнүстүүтүгэр иитии отделигар кылаабынай исписалииһинэн үлэли кирибитим. Онно үчүгэй бадайытык үлэли сылдьан, бу билинги үлэбэр бэйэбин холонон көрөөрү киридим. Уопсайынан, историктарга «причинно-следственная связь» диян баар. Ол эбэтэр буолуохтаах түгэн биризмэтигэр син-биер буолар.

– Иллэн кэмнэр тугунан үлүһүйэн дьарыктанарыны?

Тун былыргыттан сахаларга ийэ кылыһах диян баар. Онтукайбытын дьарыктаахтыгына талааммыт син-биер арыллар. Саха киһитэ олонхону, оһуохайы сатыыр буолуохтаах. Онун сөбүлээн туран оһуохайдыбын, тойуктуубун, чабырбахтыбын аарыбын. Мындабаайыга үлэлиир кэммэр учууталым Полина Павловна Заболоцкая салайааччылаах «Чоргуй»

буолуохтаах. Онно олонхо аарытыгар кытта бараары, Валерий Герасимов салалтатынан бэлэмнэнэ сылдьабын. Олонхоҕо бастакы холонуум буолар. Маны таһынан иллэн кэммэр мээччикирибин сөбүлүүбүн.

– Инники былааннарын?

Ыччат уопастыбаннай тэрилтэлэрэ араас граннары ылапаларын туһугар сүрүн болҕомтобун ууран үлэлээр былааннаахпын. Быйылгы сылы мин иннибинэ үлэлээбит Иван Терентьевич Пономарев өнөрбүт былаанынан сирдэтэн түмүктүөхпүт. Үгэс быһыытынан ыччаты түмэр араас үөрэтэр форумнар иннигин да ытыллыахтара. Маны тэнэ өрөспүүбүлүкэтээби тэрээһиннэргэ

былааннарыгар уонна бэйэм уопуһулар олобуран, үлэбин этэнигэ сабалаатым, иннигин араастарээһиннэргэ кыттан, сана көрүүлэрдээх, идэйдээрдээх дьону кытары билсэн, сайдан, уопуһуран иһиэм диян эрэллээхпин.

– Олоһун деһиһэ?

Олохпор туһунар деһиһим: «Туохтан да толлубакка, иннин хоту баран ис». Киһи биер сиргэ туруо суохтаах. Олох биердэ эрэ бэрлэлэр. Хас биердии киһиэхэ «зона комфорта» диян баар. Ол зонабыттан тахсыахын бабарбаккын. Комфортан табыстаахына, сана сабахтара сабалыгынан, дабайан иһэбин. Олоххо бэйэн миэстэбин булар туһуттан мөлтөөбөккө, күүстээх санааны ылынан иннин хоту баран иһиэхтээхпин.

– Олоххор туох ордук суолталаагы, дьиз кэргэн дуу, карьера дуу?

Оҕом эһиил оскуолаба кириэр. Эрдэ улаханлык бөлүстии көрбөт этим. Оҕом оскуолаба кириэр түгэнэ биер эрэ, оттон үлэлиир бириэмэ уһун. Төрөппүт – оҕоҕо холобур. Онон үлэбэр ситиһилэри өкөрөр суолталаах. Ол эрэри оҕоҕо сөптөөх биризмэни аныыр наада.

– Анастасия, кэпсээнин иһин махтал. Сана дуоһунаскар ситиһилээх үлэни-хамнаһы, тус олоххор дьолу-соргуну багарарыт.

Сыһыарыыны бэлэмнээтэ Марфа ПЕТРОВА.

Тэрлэгч тугуу

ЧУРАПЧЫТААБЫ МУНИЦИПАЛЬНОЙ АРХЫЫП

Норуот сайдан кэлбит устуоруйатын кинигэлэртэн, араас докууоннартан ахтылартан билиэхпитин сөп. Кэнники кэмнэ аймахтыылар, дьикэргэн төрдүүлэрин уустарын, кимтэн кииннээхтэрин, хантан билэргэ, бэчээкэ таһаартарга кыһаллаллар. Маныаха кырдыктыах чаччылары архыыпка муньүүлэр кэрһэлииллэр.

Чурапчы улуунун архыыба 1932 сыллаахха Өрөспүүбүлүкэбит илин улуустарыгар бастакынан тэриллэбитэ. Чурапчы улууна 1930 сыллаахха төрүттэммит буоллабына, архыып тэнгэ кэриэтэ үлэтин саҕалаабыта. Сүрүн үлэмиэр соруга—салалталар таһаарбыт ыйаахтарын, научнай-техническэй хабааннаах докууоннары, хаартысканан докууоннары, гражданин тус докууоннарын хомуйуу, тустаах ирдэбиллэнэн докууоннаһан тутуу уонна сөптөөхтүк харайыы. Улуу социальнай-экономическэй сайдыытын бары салааларын (тыа хаһаайыстыбата, үөрэх, култуура салаалара, доруобуйа, устуорту о. д. а.) араас докууоннар көрдөрөллөр. Нэһиликтэр, улууус киинин тэрилтэлэ-

рин устуоруйаларын архыыптан көрдөөн-ирдээн билиэххэ сөп – 17 нэһилиэк, 37 тэрилтэ докууоннара муньүүлүбута бааллар. Маныаха архыыпка туттарбыт матырыйааллара сылынан араас-араас. Сорох федеральнай тэрилтэлэр 1992 сыллаахха диэри докууоннара бааллар. Холубур, норуодунай суут, прокуратура. Ити сылтан ыла докууоннары бэйэлэрэ тустаах ирдэбилгэ олобуран харайаллар. Үлэлэрэ тохтотуллубут (ликвидацияга барбыт) тэрилтэлэр туһунан пуондалаахтар. Итинник 22 тэрилтэ баар Оройуоннаабы былаанньыр тэрилтэ, норуодунай хонтуруол кэмтитэ, кырдыбаастар интэрнээт-дьаһаара, лесопункт, олох-дьаһах кэмбинээтэ, МТС, о. д. а. үлэлэрэ тохтуохтарыгар диэри докууоннара. Итинэ ССКП, ЫБСЛКС, сохуустар үлэлээбит кэмнэринээби докууоннара эмиз кириллэр.

Докууоннар архыыпка кирдэллэр эрэ, судаарыстыба хонтуруолугар туараллар. Ирдэбил быһытынан, сөптөөх усулуобуйага, анал стеллажтарга хараллан сыталлар. Докууоннары архыып иһигтэн таһаарар көнүлүлэммит Чурапчытаабы архыып 48 квадратнай мизтэрэ иннээх хранилищелара, 22 квадратнай мизтэрэ кабинеттара. Сэбиэдиссэйинэн Татьяна Васильевна Адамова, испислэһинэн Вера Иосифовна Саввина үлэлииллэр.

Нэһиликтэр баһылыктара, тэрилтэлэр салайааччылары архыып докууоннарыгар эппиттиир дьону аныахтаахтар. Нэһиликтэргэ дьаһалта испислэистэр архыыбы кытары үлэлэһингэ сыһарыллыбытара. Кириллэргэ 3—5 киһиттэн састааптаах экспертнэй хамыыһыалар тэриллэхтээхтэр. Ити хамыыһыалары кытары докууоннар сыаннастарыгар эскертисэ ытыллан баран аактан архыыпка туттарыллар. Нэһиликтэр, тэрилтэлэр байлэригэр баар архыыптарга наасларданыахтаах.

Архыыпка сылдьааччылар сүрүннэн манньк ыйыттары туруораллар.

—Социальной-правовой характердаах, үлэ ыстааһын, хамнаһын туһунан ыйыттык;

—Гражданин набаарадаттын туһунан ыйыттык;

—Хаһаайыстыбаннай кинигэттэн гражданин ханна олобурутун туһунан ыйыттык;

—Гражданин сир учаастагынан аныаһын туһунан ыйыттык.

Тэрилтэлэр тэриллэбиттэрин, тохтообуттары, атын сиргэ көспүттэрин туһунан ыйыттык.

Архыыпка бүтүн-гү күнүмөн барыта 19872 докууон харалла сытар, итингэн 14247 сапалта докууона, 5125 личнай састаап докууона, 301 биридмилээн иһи докууона, 229 хаартысканан докууона, 2018 сыл түмүгүнэн 600 ыйытыкка, 2019 сыл үс кыбаарталын түмүгүнэн 525 ыйытыкка эппиттээтиллэр.

Архыып докууоннарынан араас быыстапкаларга кытталлар, хаһаакка, сурунаалларга ыстатыылары суруйаллар, араадыыба, тэлэбиссэргэ бирииллери бэлэмнииллэр. Холубур, Хомсомуол төрүттэммитэ 100 сылыгар анаан „Айылы“ култуура минигэр ытыллыбыт дьаһалта Н. С. Соловьев архыыбыттан быыстапка туруоруллубута, 1932 сыллаахха

С.С. Яковлев—Эрилик Эристин „Өрөбөлүүсүтэ иһигэр өлбүттэргэ ахты“ брошюратын архыыпка биэр экэмпляр хаалбытын булан, „Сага олох“ редакциянай-издательскэй хабаруука хаптаан бачээттээтибит.

Архыыпка сылдьааччылар ханнык матырыйаалы (докууону) көрдүүлэрин чуолкайдьыллар—ыйыттык ис хоһооно, хас сыллаах, туох докууону ирдэһэрин биллэн анал картотеканан сирдэтэн хранилищэттан буталлар. Ону анал бэрээдэккэ олобуран ирдэһэччигэ тиксэрэллэр. Сорох ирдийэр докууоннар улууус архыыбыгар суох буоллактарына, киин национальнай архыыпка анал ыстыраапканы топорон көрдөтө ыталлар.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин култуураба министрэстибэтин иһинэн үлэлиир архыып сапалтата 2020 сылга 3 улуууска бэрээбэркани мнытаба. Итинэ Чурапчы улууна эмиз кириллэр. Маныаха нэһиликтэр дьаһалталара, тэрилтэлэр бүтүн-гү ирдэ-нэр докууоннара баар буолуохтаахтар. Улууус архыыбын үлэтин эрэ буолбакка, дьаһалталар, тэрилтэлэр архыыптарын үлэлэригэр түмүк таһаарыаба.

Үлүс тэрилтэлэригэр хонтуруоллара мөс дьикэбэ тураллар. Сорох тэрилтэлэргэ баһаар буолуугаан, докууоннара умайбыттар. Итинэ учуоттаан, улууус архыыба кинилэри кутталлаах категорияга (для отнесения юридического лица к категории риска) киллэрини өртөрдө.

Архыып үлэтэ киз, элбэх өртүтээх. Ону барытын бу кылгас ыстатыыга эридыастэнкиллитбэ. Докууоннар бэрээдэктээх, кэмизгар муньүүлүбүт буоллактарына, архыыбы кытары үлэлэһэргэ табыластаах. Архыыпка туттарыы кэмизгар оһоһуллуохтаах.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Чурапчы оройуонун ССКП, хомсомуол кэмтитэтин, сүһүөхтэрин, Н.Д. Субуруускай докууоннара национальнай архыып филиалыгар хараллан сыталлар

Өрөспүүбүлүкэбит тэриллэбитэ 100 сылын бэлиэтиирбит чугаһаата. Ханнык бабарар норуот бэйэтин устуоруйатын билэр, ыйыттыыр буоллабына үүнэр, сайдар. Кэнники кэмнэ бэйэ устуоруйатыгар болҕомтону уруу үксээтэ. Улуустар, нэһиликтэр сайдан кэлбит устуоруйаларын кинигэлэрин таһаараллар. Уруулар, аймахтар төрүччүлэрин сорохтор бэйэлэрэ хасыһан, сорохтор төлөбүргэ өнөртөрөллөр. Биллэн турар кинигэ ааттарда, төрүччүнү өнөрөөччүлэр бастаан архыып матырыйаалларын хасыһаллар. Онон сибээстээн, күн бүгүн архыып суолтата урукку сыллардаабыр биллэ улаатта. Архыып судаарыстыбага дьайар суолтатын манньк холубуртан көрүүххэ сөп. Аан дойдуну аймаабыт Адольф Гитлер Москубаны ыллабына, бастакы былаанынан, дойду архыыбын Германияга таһаарыахтаах эбит. Ити кэмнэ судаарыстыбаны салаан олобурут Иосиф Сталин өстөөх Москубага чугаһаабытыгар, байыаннай собуоттар иннилиринэ, бастакынан, архыыбы богуон састааптарынан Куйбышевка куттала суох сиргэ көһөрбүт. Архыыпка үйэ тухары хараллар докууоннары туттарыы, туһаныы туспа бэрээдэктээх. Бүгүн СӨ Национальнай архыып филиалын, баартыа архыыбын тэриллитин, сайдан кэлбит көрчүк кэмнэрин, ханнык докууоннар хараллан сыталларын туһунан кылгастык билиһиннэрэбин.

гражданин сокуонунан көмүскэнэр тус интэрнэтин таарыйар эрэ докууоннар сабыылаахтар.

СӨ Национальнай архыыбын филиалыгар, баартыа архыыбар, 2000 стохсуннуу 1 күнүмээби көрдөрүүнөн 1687 пуонда, 535458 ед.хр. докууон хараллан сытар. Докууоннар көрдөрөр кэмнэрэ 1910 -1997сс., абыйах докууон 1870-1910 сс. көрдөрөр.

Докууоннары чинчийэргэ баартыа хомсомуол тэрилтэлэрин ааттара хаста да үлэрийбиттарын учуоттуур наада. Хомуһуус баартыата: 1918 с. – РКП(б), 1925 с. – ВКП(б), 1952 с. – КПСС, 1990 с. – Компартия РСФСР. Хомсомуол: 1918 с. – РКСМ; 1924 с. – РЛКСМ; 1926 с. – ВЛКСМ; 1990 - ЛКСМ РСФСР.

Дьокуускай куорат Национальнай архыыбын иһинэн үлэлиир баартыа архыыбыгар атын докууоннары кытта Чурапчы оройуонун ССКП, хомсомуол кэмтитэтин, сүһүөхтэрин уонна Субуруускай Н.Д. докууоннара харалла сыталлар.

Чурапчы оройуонун ССКП кэмтитэтин, сүһүөхтэрин докууоннара

Докууоннар ааттара	Фондта	Докууон ахсааны (ед. хр.)	Кэмэ
1. Чурапчы оройуонун ССКП кэмтитэти	3298	23	1954 - 1981
2. Чурапчы оройуонун ситэриллээх кэмтитэти	3299	36	1959 - 1981
3. «Сельхозтехника» оройуоннаабы холбоһуога	3297	18	1955-1971, 1981
4. Ленин аатынан колхуос	3296	40	1961-1963, 1965-1973
5. Калинин аатынан колхуос	3294	22	1959-1974
6. Карл Маркс аатынан колхуос, сохуос	3285	101	1959-1981
7. Субуруускай аатынан колхуос, сохуос	3283	231	1960-1991
8. "Чурапчы" сохуос	3457	36	1968, 1970, 1974, 1981
9. Эрилик Эристин аатынан колхуос, сохуос	3144	282	1958-1981
10. Тутуу учаастага	3300	21	1957-1981
11. Райпотребсоюз	3147	57	1949-1971, 1980-1991
12. Хомунаальнай хонтуруо	3302	16	1967-1978
13. Райбыт кэмбинээт	3496	5	1975-1978-1981
14. ОПТУ-13	3458	20	1973-1991
15. Чувакени орто оскуолат	3145	31	1950-1981
16. Оскуола -интэрнээт	3301	37	1950-1991
17. Оройуоннаабы баһыыга	3458	7	1975-1981

Чурапчы оройуонун хомсомуол кэмтитэтин докууоннара

Фонд 67. 5102 ед.хр. 1925 -1986

Кэмпирээксийлэр, пленумнар, муньахтар, пионерскэй тэрилтэлэр оройуоннаабы сэбиэттэрин боротокуоллара. Хомсомуол кэмтитэтин үрдүк хомсомуол тэрилтэтигэр ытыллыт ыстыраапкаларга, иһитиннэрииллэрэ. Хомсомуол кэмтитэтин састаабын туһунан статистика отчуоттара. Хомсомуолга кириини-тахсыыны учуоттуур сурунааллар. Бастакы сүһүөх хомсомуол тэрилтэлэрин докууоннара. Үп -харчы отчуоттара. Хомсомуол кэмтитэтин үлэһиттэригэр хамнас түнэтти биэдэмэстэрэ.

Личный фонд Субурууского НД. Фонд П- 1160. опись 1

№	Название докууонна	На-чото	Оло-чото	Кы-ло-лэ-тэ
1	Материалы периода работы инструктора губбюро РКП	07.11.14	13.07.27	41
2	Документы организационного времени	23.08.17	18.07.19	4
3	Решения партийных и советских органов о работе и его значении документы	06.04.19	06.04.45	80
4	Переписка с товарищами, друзьями	14.12.19	13.08.49	307
5	Материалы о восстановлении и развитии народного хозяйства	30.10.20	07.11.34	7
6	Личные документы т. Субурууского Н.Д.	08.05.21	15.03.48	77
7	Материалы и переписка о сельском хозяйстве и колхозном строительстве	08.08.21	28.10.48	178
8	Материалы и переписка, связанные с гражданской войной в Якутии	02.02.22	04.01.33	68
9	Переписка о бандаизме с 1921-1926 гг.	28.05.22	24.01.32	28
10	Материалы и переписка о работе уполномоченного ГПУ по Чурапчинскому району	20.03.23	29.11.27	124
11	Материалы и переписка о турууском восстании	Алгуст 1923 г.	24.02.28	28
12	Материалы и переписка о работе в Якутском Окружном Исполнительном комитете и Якутском Центральном комитете	24.07.24	06.06.47	176
13	Заявления и жалобы	13.10.24	28.05.35	35
14	Приказы командира 2-го Чурапчинского отряда и начальника ГПУ и члена оперативной тройки т. Субурууского по ликвидации бандаизма 1924-1925	03.11.24	08.07.25	20
15	Переписка о литературе, искусстве и истории	07.08.25	31.07.47	67
16	Материалы Охотского побережья за 1925г. и отдельные заметки, памятки	03.10.25	13.04.26	106
17	Газетные вырезки	10.02.26		7
18	О проведении слез. кампания в Чурапчинском районе	27.05.29	19.07.31	42
19	Материалы о районировании	26.08.29	05.02.34	18
20	Переписка по народному образованию	06.03.34	28.12.34	27
21	Материалы о работе здравоохранения	15.05.34	05.09.34	8
22	[Перефигирионан]			
23	Дневник Субурууского Н.Д.	20.11.25	07.02.28	48
24	Дневник Субурууского Н.Д.	08.02.26	10.05.26	28
25	Дневник Субурууского Н.Д.	08.08.26	24.11.26	36
26	Записная книжка	25.11.26	23.04.27	70
27	Записная книжка	27.06.26	24.10	36
28	Записная книжка	01.02.29	25.09.29	48
29	Памятная книжка	30.09.29	17.04	105
30	Записная книжка	18.04.31	03.12.31	31
31	Записная книжка	01.01.32	08.09.33	47
32	Записная книжка	09.09.33	09.09.34	42
33	Записная книжка	01.01.38	05.08.48	121

Бу докууоннар Өрөспүүбүлүкэ национальнай архыыбын 2-с куортуулар (Ленин аатынан болуоссат, Киров аатынан улуусса 14 №-гар) „Отдел организации информационных услуг“ хараллан сыталлар. Докууоннары чинчийээчиллэргэ ааһар саала үлэмиэр, сакааһынан куолуйаһан биэрэллэр. Билсэр телөпүүн. 84112-45-00-61

Татьяна Васильевна АДАМОВА. Чурапчы улуунун муниципальнай архыыбын сэбиэдиссэйэ.

Утга үгээ

ШЕФТЭЭХТЭРБИТ
МУНХАЛАТТЫЛАР

“Сана олох” редакциной - издательской холбооно, Арассыйай почтатын Чурапчытаабы салаатын, И.М. Павлов аатын Чурапчы орто оскуолатын каллэктиптэрэ Болтоно нэһилигинин шефтээн үлэтиллэр. 2019 сылга биригэ үлэлиэхтээх былааннарын сыл сажаланытыгар мустан бигэргэтилтэрэ. Ол чэрчитинэн Болтоно нэһилигэр дуогабар түһэрсигэ аналлаах бизнэр, улуус, нэһилик ыһахтарыгар кытты, хардарыта кемелесүү, о д а в тэриллэн ытылыннылар.

Сэтинньи 3 күнүгэр Болтоно нэһилигин дьаһалтатын ыгырытынан эрдээксийэ уонна почта үлэтилтэрэ Кындал унаастаах Барсаалдын уонна Түөрүмэ куеллэригэр мунхалаттылар. Мунхалаах хаһаайын Григорий Николаевич Егоров салалгатынан кэмизэр эрдэ тийэн олус тэрээһинээхтик бултаатылар. Түөһү үрэх суньугар сытар бу икки куөлгэ быйыл уу киран ырааһырбыт, мунха инчибэккэ табыста.

Шефтээхтэр байанай өлүүлээбитин үлэстэн, олохтоохторго махтанан, эһил маньык тэрээһингэ эмиз калиэх буолан тарбастылар.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Перепись -- 2020

Зарубежный опыт проведения
электронных переписей населения

Привычную бумажную перепись населения во всем мире теснит электронный формат. Меньше чем через год Россия одна из первых проведет цифровую перепись населения в рамках всемирного переписного раунда 2020 года. Рассказываем о сути этого подхода и результатах недавнего эксперимента отечественных статистиков с проведением электронной переписи населения.

Первая Всероссийская цифровая перепись населения пройдет в октябре 2020 года. Все жители страны смогут самостоятельно заполнить электронные переписные листы на портале «Госуслуги», а переписчики возьмут на вооружение электронные планшеты с аналогичными переписными бланками. Бумажные переписные листы будут использоваться только в случае неожиданной поломки планшетного компьютера.

Во время всемирного переписного раунда 2010 года большинство стран мира провели переписи традиционным способом — к жителям городов и сел приходили переписчики с бумажными переписными листами. Но ряд государств пошли дальше и предложили своим гражданам альтернативу — электронную перепись. Так в Болгарии в 2011 году на специальном сайте в интернете переписались около 3,1 млн человек, или 42% жителей страны. Тогда же, в 2011 году онлайн-перепись прошла в Литве, где электронные анкеты заполнили немногим более 1 млн человек или около 34% населения республики. Жители Эстонии в 2012 году продемонстрировали рекордный уровень использования сети Интернет во время переписей — 67% всех жителей страны переписались онлайн. Также в переписной раунд 2010 года интернет-переписи прошли 55% жителей Канады, 50% — Португалии, 37% — Испании и 33% — Италии.

Зарубежный опыт показал, что благодаря применению интернет-технологий процесс переписи становится более удобным и комфортным для респондентов — можно не тратить время на общение с переписчиком и

заполнить электронный переписной лист самостоятельно в любое удобное время. Новый подход позволяет получать данные высокого качества, а на их обработку уходит меньше времени. Кроме того, возникает ряд проблем, неизбежно возникающих при традиционных переписях: доступность спрашиваемых и обеспечение безопасности переписчиков. Однако у интернет-переписей есть и слабая сторона — очень трудно спрогнозировать уровень онлайн-активности пользователей. Она может быть и выше, и ниже ожидаемого уровня.

Число стран, применяющих цифровые технологии при проведении переписей, непрерывно растет. Наш ближайший сосед — Беларусь — первой в СНГ провела электронную перепись населения. В течение 4-18 октября нынешнего года самостоятельно заполнили электронные переписные листы более 2 млн жителей республики. В финале переписи — с 21 по 30 октября — переписчики Белстата с электронными планшетами провели опрос тех, кто не принял участие в интернет-переписи.

Россия впервые протестировала новый формат во время прошедшей в 2018 году Пробной переписи населения. В пилотных районах Пробной переписи электронную перепись на портале «Госуслуги» прошло 2,8% населения — больше, чем в ходе переписи населения 2010 года в Швейцарии (1%). В некоторых регионах, например, на Камчатке и Сахалине перепись онлайн прошли более 40% населения. В целом, в ходе первой экспериментальной российской интернет-переписи переписалось более 1,2 миллиона человек.

В ходе проведенного летом 2019 года опроса 52% респондентов назвали заполнение электронного переписного листа на портале «Госуслуги» предпочтительным способом прохождения Всероссийской переписи населения 2020 года.

Информационный отдел
статистики РС(Я).

Успуорт

Адаптивной успуорт -- дириг ис хоһоонноох

Алтынньы 24 күнүгэр Ил Түмэн ыччат, физическэй култуура уонна успуорт дьыалаларыгар сис кэмизиттэ “Успуорт — олохтут аргыһа” федеральной бырайыак чэрчитинэн Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр адаптивной физическэй култуура уонна успуорт сайдыытын туһунан төгүрүк остуолу ыытта.

Сүрүн дакылааты СӨ успуорка уонна физическэй култуурага министриэ Иннокентий Григорьев онордо. Салгыы СӨ адаптивной успуорка федерациятын бэрэссэдээтэлэ Николай Дегтярев уонна Бүтүн Арассыйатаабы инбалииттар уопсастыбаларын Саха сиринээҕи филиалын бэрэссэдээтэлэ Екатерина Емелина үлэлэрин туһунан ыһитиннэрдилэр.

Тэрээһини кэмизит бэрэссэдээтэлэ Михаил Гуляев илээн-сажалаан ыытта Кириин тылыгар: «Чэҕин киһиэхэ хамсанын-имсэнни чөл туругун илдьэ сылдьарыгар наадалаах, оттон инбалииткэ ирдэбил кэриэтэ турар. Эһи-сиини эрчийин доруобуйа туһата мунура суох. Ону ааһан, бу киһи ис туругун, уйуубатын тупсарар, социальной адаптацияны аһарга улахан кемөлөөх ураты ныйма буолар», — диэн норуот дьокуутаата бэлиэтээтэ.

Кэлинни күмэ адаптивной физиккултурага успуорка болҕомто улаатта. Ол эрэри бу өттүгэр инникитин өссө күөстээх үлэ күүтэр диэн мустубут дьон бэлиэтээтэ. Норуот дьокуутаатара адаптивной физиккултура, успуорт сайдыытыгар анал үөрэхтээх исписалииттар тийбэттарин тоһоболоон бэлиэтээтилэр. Норуот дьокуутаата Яков Ефимов успуорт министриэтибэтин матырыйаалын бийэсэн баран: “Успуорт кин баран мунука ыһабыт Чурапчыга

адаптивной успуорка анаан тоһо бири да тириэһэр сусбуу?” — диэн мунаарда. Холбур, Амма улууһугар 3 анал исписалиит бээр эбит буоллабына, бал, Дьокуускай куоракка үөрэхтээх киһи суобун тэнэ.

Билигин адаптивной физиккултуураны инбалииттар олохторугар хото киллэрэр сорук турар. Федеральной таһымна улахан үлэ ытыгылар. 2007 с. «Арассыйа физическэй култууратын уонна успуордун туһунан» сокуон олохо кирибитэ. Манна адаптивной успуорду өйүүргэ улахан болҕомто ууруллубута көстөр. Сыл буолаат: «Паралимпийскай успуорт туһунан» сокуон баар буолбута ону бигэргэтэр. Билинни туругунан, бүтүн дойдунан адаптивной көрүннэ 60-ча успуорт тэрилтэтэ үлэтир.

Норуот дьокуутаата Феодосия Габышева оһо адаптивной успуордугар болҕомтону уура наадатын эттэ.

Норуот дьокуутаата Владимир Прокопьев адаптивной успуорка баар кыһалбалары учоттаан, тупса кэнсиэпсийэ оноһуллара уолдаспыт, итиэнэ муниципалитеттарга бу зыгэни өйүүллэригэр ситиһэр наадатын бэлиэтээтэ.

Вице-спикер Антонина Григорьева сана федеральной сокуоннар ылыллан, адаптивной успуорка саналы ирдэбиллэр киридилэр, онон чуолаан олохтоох салалыны уорганнара бу зыгэһэ үлэ ыһаалларыгар ыһаах бэрилиннэ диэн эттэ: “Билинни туругунан чакчы кыһаллар, өйдүүр, эгизитинэстээх эрэ баһылыктаах үлүүстэр үлэлэрэ үчүгэй

көрдөрүүлээх. Онон миэстэтигэр үлэ барара уолдасата. Мань таһынан, сана сокуон барыла оноһулла сылдьарынан сибээстэн, регионнарга успуорт нөҕүө инбалиит оһолор доруобуйаларын көнөрөллөрүгэр матырыйаалнай-технической баазаны тэрийии, стандарттары оноруу баар буолуохтаах», — диэн эттэ. Дьокуутааттары, ситэриилтээх быһээс уорганнарын федеральной таһымна этии киллэрэллэригэр ыһаарда.

Норуот дьокуутаата Мария Христофорова адаптивной успуорду салгыы сайыннарыга СӨ успуорка уонна физическэй култуурага министриэтибэтигэр федеральной структуралары кытта ситэ үлэһээбэт диэн бэлиэтээтэ. Итиэнэ инбалииттар дьарыктанар «Самородок» дьыэтигэр анал лифт атыһаһыллан баран оноһулла илигин сүрүгээтэ. Манна хайаан да харчы көрүллэн, доруобуйаларыгар хааччахтаах дьон сылдьарыгар табыгастаах усулуобуйаны тэрийэр наадатын тоһоболоон эттэ. Аны туран, 6 тыһ. миэстэлээх сылы быһа

лаабыр бырайыактыыр, сметалыыр докумуонугар инбалиит оһолорго эмиз усулуобуйа баар буолуохтаабын туруоруста.

Мань таһынан, норуот дьокуутаатара улуустарга адаптивной успуорт отделениеларын булгучу аһар наадатын бэлиэтээтилэр. Биир тутуах уонна сытыы болгуруоһунан тириэһэрдэргэ хамнаһы төлөөһүн тэрдэһкэтиэх буоларын тохтоотторго, үлэһин-хамсыы сылдьар дьонно түптээх өйөбүл наадатын ыйдылар.

Норуот дьокуутаатара бу ылан көрдөхкө, бары да успуортан тэйимчи сылдьыбат дьон. Ол курдук, көнүл тустууга успуорт маастара, норуот дьокуутаата Иван Данилов: “Хамнас болгуруоһугар үлэ сыысхала суох барыахтаах, очкоһо эрэ ситиһи баар буолуоба. Манна тустаах уорганнар үлэлэрин күүһүрдэр наада», — диэн эттэ.

Успуорт эйгэтигэр үгүс сыратын биэрбит, бары ыһыгыч-чымпыгыч билэр дьокуутааттар Михаил Гуляев, Юрий Баишев адаптивной успуорт уонна физическэй култуура сайдыытыгар, бастатан туран, успуорт пропаганда суох сайдыбат диэн эттилэр, иккинэн, үл-харчы тыһырытыгар уонна миэстэтигэр өйөбүл наадатын бэлиэтээтилэр.

Түмүккэ, норуот дьокуутаатара хас биридии тустаах уорган эгизитинэһи ыһынан, салгыы үлэ миэстэтин тэрийиигэ үбүлэһиннэ, исписалиити болэмээһиннэ, курахтаһыллэри тэрийиигэ, сырыны-эйаны өйүүргэ болҕомтону уураарга, мань таһынан, доруобуйаларыгар хааччахтаах оһолор дьарыктанар адаптивной успуорт оскуоаларын уонна элбэх функциялаах успуорт юнион арыарга диэн эрэкэмэндээссийэни ыһынылар.

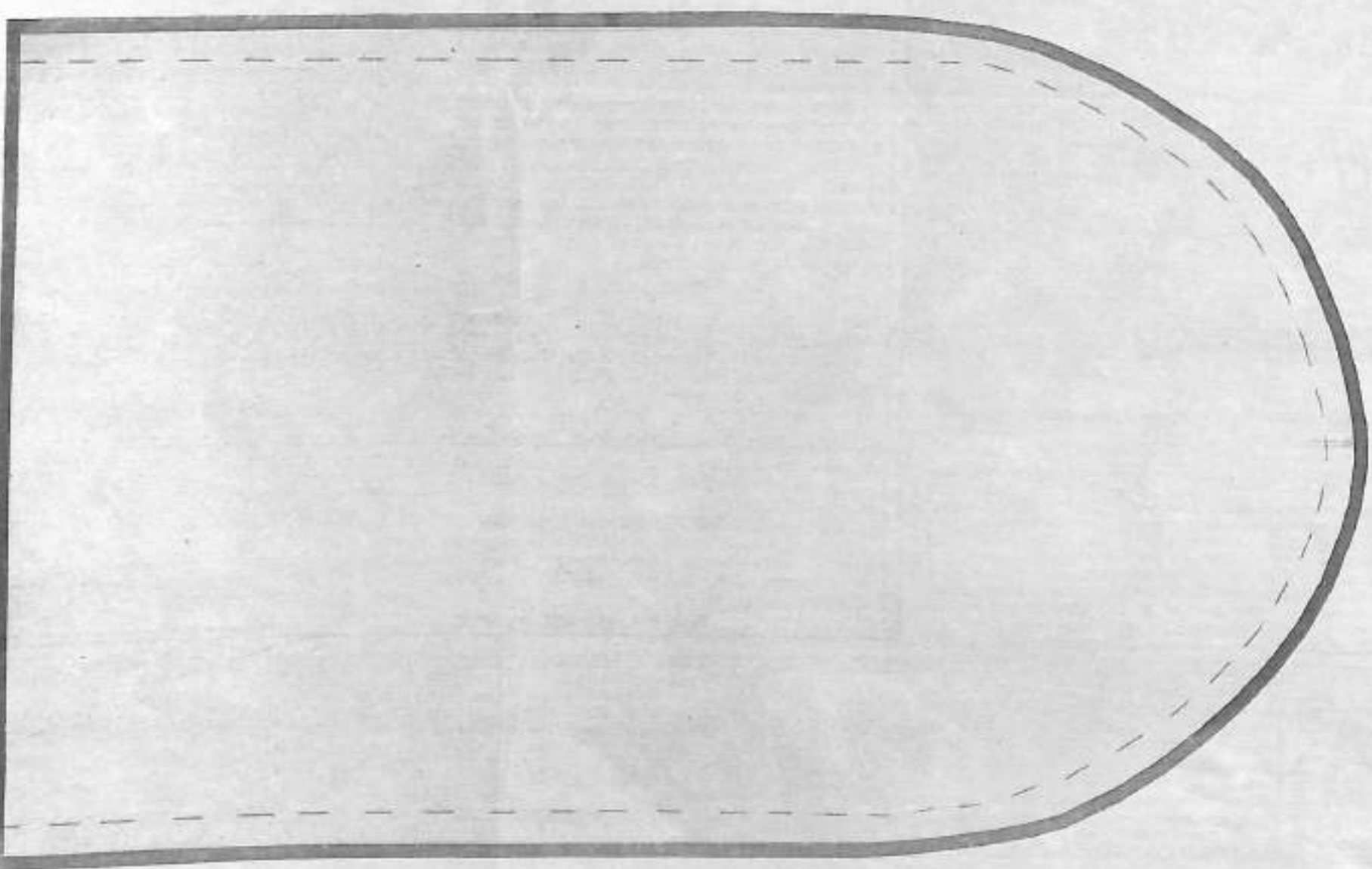
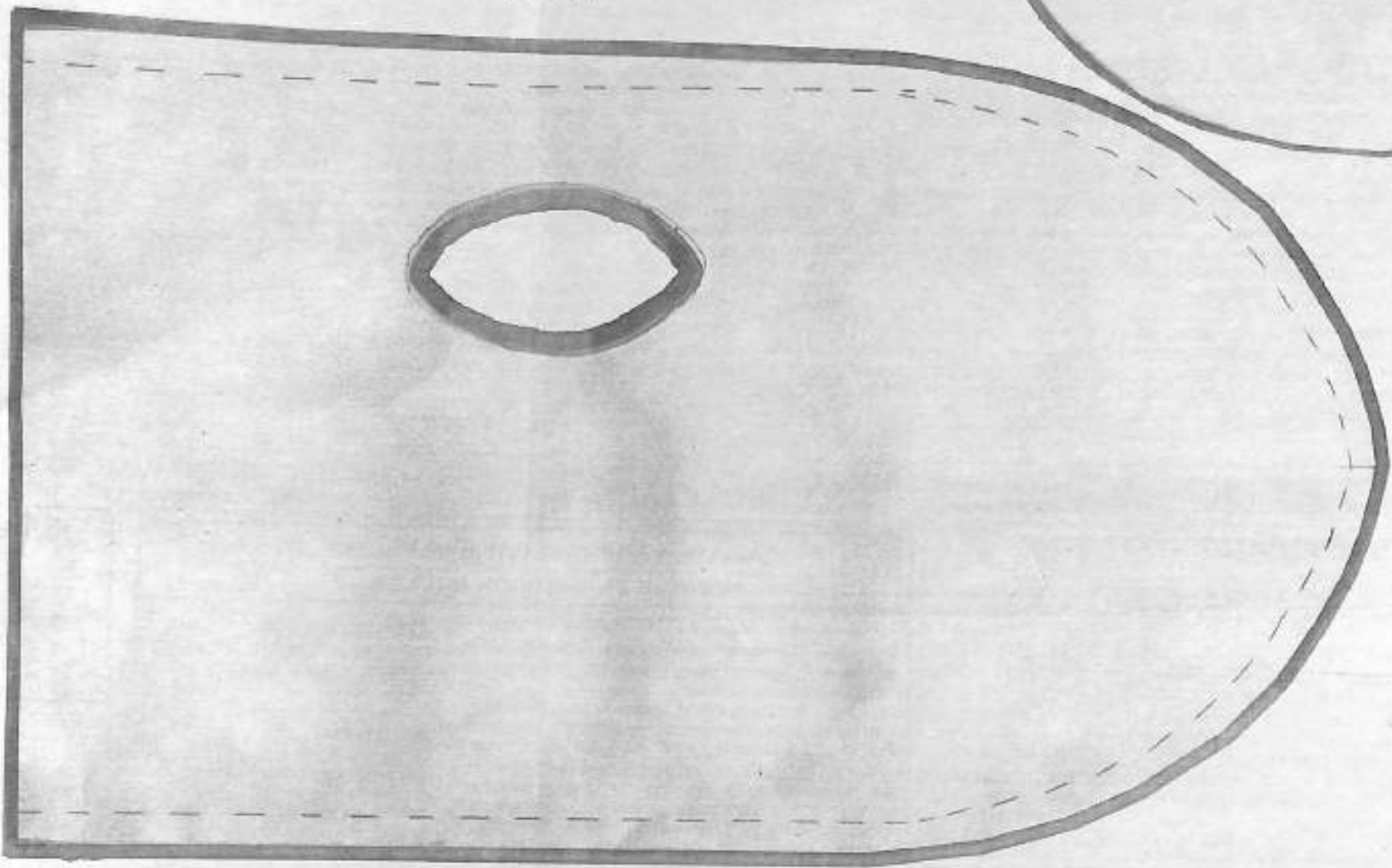
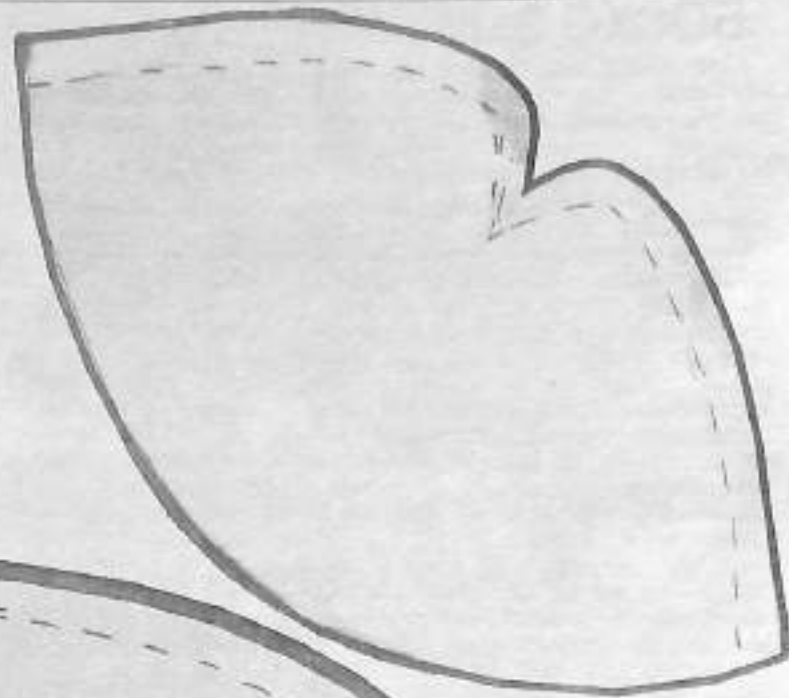
Ирина ХАНДЫ.

Сүүтук

ҮТҮЛҮК КИЭБЭ

Аабааччылар көрдөхүүлэринэн «Сүүтук» дигэн сана
 рубрикабытын сүрэхтиибит. Бастакынан дьахтар үтүлүгүн
 кизбин таһаарабыт. Бүгүнгү нүөмэргэ кизби уонна сүбэлэри
 «Сана олох» РИХ бэтэрээнэ, Бэчээт туйгуна, иистэнньэн
 Светлана Ивановна Семенова бизрдэ:

- Сана иистэнээччилэр бу кизби кырыйан ылан быстылар да
 бүтэр. Үтүлүгү тигиэх иннинэ сирэйин обуруолуугун эбэтэр
 түүнэн кизэргээн биэриэххэ сөп. Таһын шерсть, жаккард, оттон
 иһин флис матырыйаалынан тиктэххэ үчүгэй.

Прокуратура и итгэнээр

БОСХО ЭМИ ҮЛЭР БЫРААБЫНАН КИМ ТУНАРЫЙ?

Арассийа Федерациятыг босхо эми биэри - тусга категориалах дьон социальной өйөөгүн биер керүгэ буолар.

Босхо эминэн хаачылылар бырааптаах дьон категорията манныс: 1. Судаарыстыбанный гарантия быраафаматыгар олобуран медицинский көмөнү өнөрүүгэ кунуку стационардарга бастакы медико-санитарнай утальтыллыбат көмөнү, профессиональной, суһал, паллиативнай көмөлөрү өнөрүүгэ - олоххо наадалаах уонна улахан суопталаах эмтэр аксааннарын испиһигэр кирибит эмтэр (Арассийа Федерациятын 2011.11.21 323 №-дээх «Арассийа Федерациятын гражданнын доруобуйаларын харыстааһын төрүөттэрэ» Сокуон 80 ыстатыйатын 2 чааһа).

2. Бастакы медико-санитарнай көмө наборун судаарыстыбанный социальной көмө быһытынан ылар бырааптаах дьон (Арассийа Федерациятын 1999.07.17 178 №-дээх «Судаарыстыбанный социальной көмө туһунан» Сокуон 61, 6.2 ыстатыйалара).

3. Устаригар диэри саастаах оболоро уонна алталарыгар диэри саастаах кыаммат мал оболоругар быраас анаабыт ырысыабынан бириллэр эмтэргэ (Арассийа Федерациятын Президентин 1992.10.02 1157 №-дээх Уураабын 1 «Б» пууна).

4. И-и группалаах инбалииттарга уонна II-и группалаах үлэһэттэр инбалииттарга быраас анаабыт ырысыабынан бириллэр эмтэргэ (Арассийа Федерациятын Президентин 1992.10.02 1157 №-дээх Уураабын 1 пууна).

5. Сэлпигинэн ыалдыбыт диспансернай көрдөрүтүүгэ сылдьар ыарыһахтарга (Арассийа Федерациятын 77 №-дээх «Арассийа Федерациятыг салгик тарбанытын сэрэтии» Сокуонун 14 ыстатыйатын 4 пууна).

6. ВИЧ ыарыһахтар уонна ВИЧ ыарыһаттан профилактической эмтанимгэ наадылар дьон (Арассийа Федерациятын 1995.03.30 38 №-дээх «Арассийа Федерациятыгар ВИЧ ыарыы тарбанытын сэрэтии туһунан» Сокуон 4 ыстатыйатын 1 пууна).

7. Байыаннай сулууспалаах дьон уонна байыаннай хомуурга ынырыллыбыт дьон (Арассийа Федерациятын 1998.05.27 76 №-дээх «Байыаннай сулууспалаах дьон статусун туһунан» Сокуон 16 ыстатыйатын 2 пууна).

8. Арассийа Ис дьыала уорганнарын үлэһиттэрэ (Арассийа Федерациятын 2011.07.19 247 №-дээх «Ис дьыала уорганнарын үлэһиттарин социальной гарантияларын туһунан» Сокуон 11 ыстатыйатын 1 чааһа, Арассийа Федерациятын 2011.02.07 3 №-дээх «Ис дьыала уорганнарын үлэһиттарин социальной гарантияларын туһунан» Сокуонун 56 ыстатыйатын 2 чааһа).

9. Холубунай-топорторор систиэмэсэ, федеральной баһаары утары үлэһит сулууспа уонна таможеннай уорганнарыгар анал званиелаах сулууспалыгар дьон (Арассийа Федерациятын 2012.12.30 283 №-дээх «Федеральной топорторор былаас сорох уорганнарын үлэһиттарин

социальной гарантияларын туһунан» Сокуон 1, 10 ыстатыйалара).

10. Химический оружуба сыһыаннаах үлэсэ үлэһит дьон уонна онук үлэһити топору сылдьан профессиональной эмсэһэлээһини ылбыт дьон (Арассийа Федерациятын 2011.11.07 136 №-дээх «Химический оружуба сыһыаннаах үлэһити топорор дьон социальной гарантияларын туһунан» Сокуон 7, 11 ыстатыйалара).

11. Кутталлаах искэн ыарылаах дьон, гемофилия, муковисцидоз, гипопизарнай нанизм, Гоше ыарыһа, рассеянной склероз диагностаах дьон уонна уорганнарын (траннарын) көһөрүүгэ эплээссийэлэммит дьон (Арассийа Федерациятын 2011.11.21 323 №-дээх «Арассийа Федерациятын гражданнын доруобуйаларын харыстааһын төрүөттэрэ» Сокуон 83 ыстатыйатын 9.2 чааһа).

12. Арассийа Федерациятын субъектын буддьүөтүттэн босхо эбэтэр чэпчэти бэрээдэгинэн Арассийа Федерациятын Бырабыыталыстыбатын 1994.07.30 890 №-дээх Уураабынан биергэммит Перечень бэрээдэгинэн эмт ылар бырааптаах дьон (Арассийа доруобуйа харыстабылыгар министризистибитин 2012.12.20 1175 №-дээх «Эмтэри аныыр, суруйан биэрэр бэрээдэгин уонна ырысыал былаанкатын биергэтэр туһунан» Бирикээс 34 пууна).

13. Олоххо кутталлаах уонна хронической, сэтэрээн иһэр сэдэх, дьон олобун кылгатар эбэтэр инбалииккэ тириэрэр ыарыһалар испиһэктэригэр кирибит ыарыһахтар (Арассийа

Федерациятын 2011.11.21 323 №-дээх «Арассийа Федерациятын гражданнын доруобуйаларын харыстааһын төрүөттэрэ» Сокуон 83 ыстатыйатын 9 чааһа).

14. Социалистической Үлэ Дьоруойдара, «Үлэ Албан аата» уордьан кавалердара (Арассийа Федерациятын 1995.01.12 5 №-дээх «Бэтэрээннэр тустарынан» Сокуон 2 ыстатыйатын 2 чааһа).

15. Сэбиэскэй Союус Дьоруойдара, Арассийа Федерациятын Дьоруойдара уонна «Албан аат» уордьан топору кавалердара (Арассийа Федерациятын 1993.01.15 4301-1 №-дээх «Сэбиэскэй Союус Дьоруойдарын, Арассийа Федерациятын Дьоруойдарын уонна «Албан аат» уордьан топору кавалердарын статустарын туһунан» Сокуон 4 ыстатыйатын 2 чааһа).

16. Арассийа антарктической экспедициятын састаабыгар кириэр дьон (Арассийа Федерациятын 2012.06.05 50 №-дээх «Антарктикага российский гражданнын уонна юридической сирдидэр үлэһитин салалыы туһунан» Сокуон 5 ыстатыйатын 13 чааһа).

Убаастабыллаах ааҕааччы! Өскөтүн эн эбэтэр чугас дьонун үһэ этиллибит категорияга хапсар эрэри босхо туһаныллар ырысыабынан эмтэрин биэрбэтэх түгэнэригэр, эми атылласпыт чекини улус прокуратурагыгар ажалан быраапкын көмүскэтиэххин сөп.

Улуус прокуратурата үлэ күнүгэр кыаһа 17 чаастан 18 чааска диэри дьонно консультация биэрэр. Аадырыспыт Чуралчы сэл., Курашова аат уулусса, 8 №-дээх дьиэте.

В.В. АНДРЕЕВ, улус прокурорун э.т., юстиция субэһитэ.

Внимание!

ПУТЕВОДИТЕЛЬ ПО ЛОТАМ

Извещение о проведении открытого аукциона по продаже права на заключение договора купли - продажи земельного участка

ЛОТ: УЧАСТОК под Для среднеэтажной застройки, 3000 кв.м., кад.номер 14:33:011001:710. Адрес: с.Телей - Диринск ул. Улуу - Сысыы, д.31. Начальная цена: 533 000 руб.00 коп. Размер задатка: 20% от начальной цены. Период приема заявок: 05 ноября - 05 декабря 2019 г. Дата, время и место проведения аукциона: 12 декабря 2019 г., 14.00 по местному времени, с. Чуралча, ул. Ленина, д.41.

МО Чуралчинский улус (район).

Кэриэстэбил

Сырдык мессүөнүн сүрэхпитигэр мэлдьи тыыннаах буолуоҕа...

Тапталлаах кэргэним, аҕабыт, обобут Старостин Иннокентий Иннокентьевич бу дьыл сэтинни 7 күнүгэр эдэр сааһыгар соһумардык олохтон барбыта 40 хонуга туолла.

Кеша 1981 сыллаахха кулун тутар 20 күнүгэр Чуралчы нэһилиэгэр Старостиннар дьиз кэргэнэ оһоһос түгэбинээби үһүс обонон күн сирип көрбүтэ. Оҕо сааһыгар дьонно таптаан, маанылаан, "Солнышко" дьиз ыныраллара. Оҕо сааһа төрөөбүт түөлбэтигэр "Сельхозтехмичик" томторугар, Чагырга, Интаринээт-оскуола томторугар бэрт сэрэхтик элэстэнэн аастыта.

1987 сыллаахха Чуралчы орто оскуолатыгар манныгы кылааска үөрэнэ кирибитэ. Оскуолатын 1997 сыллаахха ситиһилээхтик үөрэнэн бүтэрээт, Ийэ дойдутугар ытык изин телүү, армияга ынырыллыбыта. Новосибирскайга, Хабаровскайга сулууспалаабыта.

Эбэтэ Ольга Петровна Посельская оройуонна дьахталлартан бастакы суоптар, тырахтарыыс, аҕата Иннокентий Прокопьевич эмиз тырахтарыыс идэлээх этилэр. Кеша юнилар туйахтарын хатаран, 18 №-дээх ПТУ-га үөрэнэн, суоптар-механик идэтин баһылаабыта. Талбыт идэтигэр олус бэринимилээбэ. Араас тэрилтэлэргэ үтүө суобастаахтык үлэлээн, дьон-сэргэ, салапта хайбалын, махталын ылар.

Кэлин ИП тэринэн, тизгэнигэр гараас, мастарыскай туттан, итиэхтии сылдьыбыт баҕа санаатын топорон, араас мааркалаах массыналары өрөмүөнүүрө, дьон-сэргэ сэнээритин, хайбалын ылбыта. Рационализатор быһыытынан эмиз биллэн испитэ. Сүрдээх ыраас туттунуулааба, онорбута-туллута барыта орун-онкугар буолара. Олобун тизэх күннэригэр диэри "Дьулуур" тэрилтэҕэ, күнү-түнү аахсыбакка,

үтүө суобастаахтык үлэлээтэ. Быһыгар, ерөбүл күннэригэр массыналары өрөмүөнүүрүн тохтоппотоҕо. Кеша ханнык да түгэнгэ көрдөһөр дьонно акаастаабат, ылыммыт дьыалатын тизээр тиздэр майгылааба. Кэргэн, аҕа быһыытынан наһаа кыһамнылааба, кэргэнин, оболорун олус таптыыра, кинилэргэ ураты истин сыһыаннааба. Теге да үлэтигэн сылайан кэллэр, хас биридиилэригэр болбомтотун ууран кэлсэтэрэ. Оболоро кэлээтин кылта иллитэ түһэллэрэ, олус аҕамсахтара, тэнгэ оонньообутунан бараллара.

Аҕабыт барахсан идэтин олус себулүүр, бэринилээх буолан, онносор уола төрөөбүтүгэр, Поршень дьиз ааттаабытыгар бары да соһуйбуттут. Ону кини Поршень дьиз массына тэбэр сүрээс, "вечный двигатель" дьиз быһаарбыта. Онук сүрэхтэммит кырачааммыт аата өрөспүүбүлүкэҕэ 10 сэдэх аат иһигэр кирибитэ.

Тапталлаах обобун, кэргэммин, аҕабытын, бырааппытын сүтэрбит ыарахан кэмнэригэр кэмөлөспүт, субэ-ама буолбут аймахтарыбытыгар, Кеша бары табаарыстарыгар, тэрилтэтигэр, түөлбөтигэр олохтоохторугар, ыкса ыалдарыбытыгар, дьоммут дьүөгэлэригэр, табаарыстарыгар улахан махталбытын тиздэбит. Тус олоххутугар, дьиз кэргэн-иитигэр эгэнгэ буолун.

Таптыыр кэргэним, обобут Кеша, "Солнышко", быдан дьылларга быраһаай... Эн сырдык мессүөнүн биһиги сүрэхпитигэр, өйбүтүгэр-санаабытыгар мэлдьи тыыннаах буолуоҕа...

Кэргэнэ, оболоро, ийэтэ, биригэ төрөөбүттэрэ.

Тапталлаах кэргэним, аҕабыт, эһэбит, Одьулуун нэһилигин олохтооҕо КАРДАШЕВСКАИ Иннокентий Иванович бу дьыл сэтинни 2 күнүгэр ыарахан ыарыһаттан олохтон туораабытын бары билэр дьонугар, доһотторугар, аймахтарыгар диригиник курутууан туран иһитин-нэрэбит.

Кутурбанын тиздэллэр: Күндү убайдара Кардашевскай Иннокентий Иванович ыалдьан олохтон туораабытынан, санаастарыгар Кларо Тимофеевнага, оболоругар Айаалга, Александрага, күтүөттэригэр Петр Баягантаевка, чугас аймахтарыгар Тимофеевтар, Шеломовтар дьиз кэргэннэрэ.

Кэргэнэ, оболоро, сизиннэрэ.

Advertisement for 'ЗАЙМ ПОТРЕБИТЕЛЬСКИЙ' (Consumer Loan) with a shopping cart illustration and contact information for 'Денежный Поток' (Money Flow) in Churalcha.

УСЛОВИЯ ЗАЙМА: процентная ставка 9% годовых, комиссия за выдачу 3 % от суммы выдачи, сумма займа от 30 000 - 100 000 рублей, срок 3,6,12,18,24,36 месяцев, заем предоставляется в российской валюте, платежи заемщика по договору ежемесячно оплачиваются сумма займа равными частями, сумма начисленных процентов на остаток задолженности, требования к заемщику: возраст от 21 до 73 лет, справка о доходе (з/доход), справка о пенсионном обеспечении, в случае просрочки проценты на сумму долга начисляются, штраф за неиспользование обязательств 20% годовых от суммы просроченной задолженности, рассмотрение заявки до 30 минут, общество с ограниченной ответственностью ипотечная компания "Денежный Поток", 673000, г. Якутск, ул. Диринская д.11, помещение 4, ОГРН 1135447813356, ИНН/ИП 143523865/143501061, СВИДЕТЕЛЬСТВО ЗАРЕГИСТРАЦИИ ИД №657309680060292.РФ.КАМА.

Кылаабынай эрдээктэри солбуйааччы - Е.Г. МАКАРИНСКАЯ. Эпизитири сэрбегээр, сурун отделе - А.Н. ЗАХАРОВА. Экономикка, тыа хаһаайыстыбатын отделе - А.М. СЛЕПЦОВ. Карэстадымнар - М.В. ПЕТРОВА, С.А. ЖЕНДРИНСКАЯ. Тагааччы - Л.К. ПОПОВА. Бачээттээчи - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийсн таһаарааччылар: СР Правительствота, Чуралчы улуутун "Сана олох" редакциянай-издательскай холбоһук автономнай учреждение. Российскай Федерация Россияналдар СР управлениетыгар 2012 с. кулун тутар 15 күнүгэр регистрациеламыт нүмэрэ - ПИ №ТУ14-0238.

Редакция, издатель аадырыһа: 678670, Чуралчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Телефоннарбыт: редактор - 41-332, отделеһар - 41-265, 41-358. E-mail: sanaloh@mail.ru, сайт: sanaloh.ru, Instagram: @sanaloh

Бэлэһэс сакаас: № 84 (11641) Кээһийэ: 2 бэҕ. ленис Ахсаана 1050. Хайһыт сыаната: 15.